

DEVLETLERİN EGEMENLİĞİ VE AVRUPA BİRLİĞİNİN TAMAMLANMASI

GERHARD LEIBHOLZ (*)

Çeviren : Doğu PERİNÇEK

I

Avrupa siyasi düşüncesi, Federalist Avrupa Birliği fikri ile ilk olarak ondokuzuncu ve yirminci yüzyılda değil, fakat Saint Thomas d'Aquin, Dante ve Kant hatırlanacak olursa daha yüzyıllarca evvel meşgul olmaya başlamıştı. Henüz Aydınlanma ve Rasyonalizm devrinde ve sonra ondokuzuncu yüzyılda özellikle La Haye Konferanslarında barışın güvenlik altına alınması görüş noktasında bir teşkilâta kavuşan bu fikir, canlı ve aynı zamanda siyasi bakımdan etkili bir kuvvet olarak gelişti. Bu çok şey vâdeden başlangıca rağmen, Avrupa'yı birleştirme çabalarından bugüne kadar niçin bir sonuç alınmadığını soracak ve özellikle son yüzyılda Avrupa Birliğinin yoluna çıkan engelleri araştırarak olursak bunu en iyi şekilde egemenliğe atfolunan mâna ile açıklıyabiliriz.

Bu durumda egemenlikten esas itibariyle neyi anlamamız gerektiği sorulabilir. Tıpkı demokrasinin kavram ve mahiyeti hakkında olduğu gibi, keza egemenlik konusunda da kütüphaneler dolusu kitap yazıldığı halde, mahiyetinin kesin olarak ne olduğu hususunda bir beraberliğe ulaşılmamış olması hayret vericidir. Değişik batı ülkelerinde egemenlik hakkındaki sayısız monografiler yanında, Kamu ve Devletler Hukuku ile ilgili hemen el ve ders kitabında ve sözlükde egemenlik problemine ayrılmış özel bölümler bulunur. Kaldığı literatürde egemenlik, yalnız hukuki görüş açısından değil, fakat aynı zamanda politik, sosyolojik ve tarihî bakımlardan da etrafli olarak incelenmektedir.

Buna rağmen esas itibariyle yalnız millî devlet safhasında, devlette teşkilâtlanmış ifadesini bulan milletin, devletle olan aslı mü-

(*) Gerhard Leibholz, Göttingen Üniversitesinde Hukuk ve Siyasî İlim Profesörü ve Federal Anayasa Mahkemesi üyesidir.

nasebeti dolayısıyla, aynı zamanda egemenlik kavramı ile de münasebet halinde bulunduğu hususunda birleşilmektedir. Devlet, millî devlet safhasında halkın ve milletin varlığını güven altına almak için iktidara, «suprema potestas» a, en üstün iktidara yani egemenliğe muhtaçtır. Millet, devlet ve egemenlik, millî devlet safhasında birbirleriyle sıkı münasebet halindedirler.

Lâkin üzerinde birleşilen bu husus dışında şüphe ve problemler ortaya çıkmaktadır. Meselâ egemenliğin bölünüp bölünemeyeceği, hukukî mi yoksa siyasî bir kavram mı olduğu, devletlerin bugün gerçekte hâlâ egemen olarak tavsif edilip edilemeyeceği, kısaca egemenliğin esasen artık gerçek ve siyasî anlamını kaybetmiş eski bir kavram olup olmadığı münakaşalıdır. Kezâ esas itibariyle kimi egemen iktidarın sahibi olarak kabul etmek gerektiği hususunda tereddütler vardır, halkı mı, milleti mi, devleti mi, yoksa parlâmentoyu mu ?

Bu durumda, aşağıdaki izahlar siyasî realitelerin zemininden ayrılmaksızın, ancak önemli noktalara inhisar edeceğinden anlayış göstermenizi rica ederim.

Bodin, mutlak hükümdarların egemen olduklarını izah ettiği ve aynı zamanda Fransız tipindeki millî devletin teorik esaslarını verdiği Cumhuriyet hakkındaki tanınmış eserinde, hükümdarları bir yandan Papa'ya, diğer yandan feodal iktidarlara karşı korumak istemişti. Bodin'in anladığı mânada egemen - burada münakaşa edilmeyecek olan muayyen tabii hukuk bağlarının varlığına hâlel gelmeksizin - muayyen bir ülke üzerinde en üstün iktidarı kullandırır. Egemen, tekrar tekrar belirtildiği gibi, en üstün olan, kendi üzerinde hiçbir kudret olmayan anlamına gelir. Bu mânada egemen, dış ve iç politika alanlarında kendi üzerinde başka iktidar tanımayan, kendi ülkesinde en üstün iktidar sahibi «Herr im eigenen Hause» olanı ifade eder. Egemenin belirli bir toprak parçası üzerinde en üstün, genel ve kesin karar verme iktidarına sahip olduğu kuvvetle söylenebilir.

Bu anlamda kimin egemen olduğu sorusu, çeşitli şekillerde cevaplandırılabilir. Egemenliğin yalnız bir tek gerçek öznesi olduğu açıktır. Mutlak monarşilerde bütün siyasî iktidarın sahibi olan hükümdar, egemendir. Demokraside, demokrasiden ne anlaşıldığı hususunda bir görüş birliğine varılamaması güçlüğüne rağmen, esas olarak halkın egemen olduğu fikrinde birleşilmektedir. Bu yönden

ilk demokratik anayasalarda bütün iktidarın kaynağının halkta olduğunun belirtilmesi bir tesadüf değildir. Demokraside egemenlik, mutlak monarşilerdeki gibi yukarıdan değil, fiilen aşağıdan gelir. Bu suretle demokraside bütün siyasî karar organları, meşru olmaları gerekiyorsa, otoritelerini halktan almaya mecburdurlar. Eğer demokraside halk, millet haline inkılâb etmişse, yani kendi politik-kültürel değerlerini kavramış ve duygularına uygun olarak varlığını, bağımsız somut bir bütün halinde idrâk etmişse, millet de kendi yönünden egemen sayılabilir. Ve nihayet halk ve millet, teşkilâtlanmış şekil ve ifadesini devlette bulursa, o devletin egemenliğinden bahsolunabilir. Halk, millet ve devlet, her biri egemenliğin özneleri olarak, en üstün, genel ve kesin karar verme iktidarını ellerinde tutmak hususunda mutlak ve meşru bir hakka sahip oldukları iddiasındadırlar.

Bir kişi veya kişiler topluluğu veya birlik, millî devlet içinde geniş ölçüde yetki tasarrufuna muktedir olmalarına rağmen, egemen niteliğini haiz olmayabilirler. Amerika Birleşik Devletlerinde Başkanın veya İngiltere'de Parlâmentonun sahip olduğu anayasal ve politik mevkii düşünelim. Meselâ sonuncusuna, Anglo-Saxon nazariyesince bugüne kadar sık sık ülkenin egemeni niteliği verilmiştir. Çünkü, -söylendiği gibi- parlâmento kadını erkek ve erkeği kadın yapmak dışında istediği her kararı alabilir. Gerçekte parlâmento, hattâ İngiliz Parlâmentosu dahi, anayacasa geniş ölçüde tahdit edilmiştir. Meselâ kendi toplantı dönemini tâyin edemez. Buna teşebbüs eden ve toplantı dönemini belirsiz bir süre veya üyelerinin hayatları boyunca uzatan bir kanun, anayasaya aykırılıkla lekelenmiş olur. Zira parlâmento, egemenin aksine, istediği her şeyi doğrudan doğruya pek yapamaz, çünkü otoritesi asli olmayıp halktan gelmiştir. Hiçbir hükümetin, cumhurbaşkanı, kral ve parlâmentonun, ne kadar büyük kudrete sahip olurlarsa olsunlar, bir demokraside egemen olduklarını iddiaya hakları yoktur; çünkü, bu anayasa organları, bizatihi egemenliğin kendisi olan en üstün, genel ve kesin karar verme iktidarı üzerinde meşru bir hak sahibi değildirler.

Tesbit edilen bu esasın doğruluğuna, gerçekten iç hukukta olduğu gibi devletlerarası alanda da egemenin o anda yürürlükte olan hukuku ihlâl etmeksizin bağlı olmaktan kaçınmayacağı birçok yükümlülükler olduğuna işaretle Anayasa ve Devletler Hukukunda itiraz edilmektedir. Devletlerarası alanda bütün devletlerin hareket

serbestilerinin sayısız hukuki bağlarla kayıtlı olduğu kabul edilir. Kezâ demokraside egemen, yani halk, hukukla, özellikle anayasayla bağlıdır ve bu bakımdan karar verme hürriyeti, bundan büsbütün yoksun bırakılmasa bile sınırlandırılmıştır. Fakat, eğer halklar ve devletler, hürriyetlerinden kendi iradeleriyle vazgeçebilselerdi ve hukuka tâbi olabilselerdi, o zaman hukukun tek başına egemen olacağı sonucuna varmak mâkul olmayacak mıydı? Bu takdirde hukuk kendisine tâbi ve bağlı olan devletten daha üstün olmayacak mıydı? Özellikle, en üstün iktidarı ifade etmesi egemenliğin mahiyeti icabından olduğu takdirde, devletin, milletin ve halkın hukuka tâbi olabilmesi vakıası, halkın, milletin ve devletin egemen olup olmadığı sorusunun olumsuz bir şekilde cevaplandırılmasına sebep olmayacak mıdır?

İlk bakışta isabetli görünen bu itiraz, neticede inandırıcı olmuyor, çünkü egemenlik, özünde hukukî olmayıp, politik bir kavramdır. Devlet, halk ve millet, en üstün, genel ve kesin karar verme iktidarına sahip oldukları siyasî realiteler alanında son sözü söyleme yetkisini haiz oldukları için egemendirler. Çünkü, politik alanda devlet, halk ve millet egemenliğe has bazı nitelikleri bünyelerinde topladıklarından egemen olarak vasıflandırılırlar. Eğer halk, millet ve devlet hürriyetlerinden kısmen ferâgat etmişler ve kendi iradeleriyle hukuka tâbi olmuş olsalar bile, siyasî realiteler alanında egemenlik, bunların hukuka karşı mümkün olduğu kadar mukavemet etmelerini sağlayan silâhtir. Devletler Hukuku gerçek hukuk niteliğinde olsa dahi, Devletler Hukukunca şimdiye kadar bir problem olarak ciddiyetle ortaya konulmayan egemenlik dolayısıyla siyasî realiteler alanında devletlerin fiilen hukuka karşı dahi en son sözü söylemek durumunda oldukları gerçeğini görmeden geçemeyiz, ve böylece egemenlik, hukukun kuvveden fiile çıkmasına karşı aşılmaz engeller çıkarmaktadır.

Nazarî örnekler olarak meseleyi canlandırabilecek iki misâl olmak üzere, bir kere hatırladığımız gibi, mevcut Devletler Hukukunun açık bir ihlâli olan Alman kıtalarının 1914 yılında Belçika'ya yürümlerine işaret etmek istiyorum. Hattâ bu hareket o zamanki şansölye Bethmann - Hollweg tarafından inkâr edilmemiş, «Reichstag» önünde «zaruret yasak tanımaz» gerekçesiyle, yani somut bir durumun ortaya çıkardığı siyasî zaruretle, devlet ve milletin egemenliğine dayanarak haklı gösterilmişti. İkinci misâl ise yakın geçmişten verilebilir; Mısır'ın mevcut hukukî mükellefiyetlerini ye-

rine getirmemesi karşısında, batı Avrupa'lı büyük devletlerin politik sebeplerle savaşa yol açan bir çatışma ile karıştırdıkları Yakın Doğu'daki olayları hatırlıyalım. Misâller kolaylıkla daha da çoğaltılabilir. Bunlar, bir defa egemenliğin hukukî olmayıp politik bir kavram olduğunu ve öteden beri bu kavrama âriz olan Atavizme rağmen, bu yüzyılda ve bugün dahi tamamen siyasi bir realite olarak yaşadığını gösterir.

Bu suretle egemenliğin, politikanın üstünlüğünü hukuka karşı güven altına alan ve egemen devletlerin, muayyen şartlar altında hukuka karşı dahi mümkün olduğu kadar mukavemet edebilir bir duruma sahip olmalarını sağlıyan ve aynı zamanda bizi, egemenlik kavramını peyk devletlerden ayırmaya zorlıyan siyasi bakımdan yaşayan bir kavram olduğunu tesbit etmiş bulunuyoruz. Peyk devlet, egemen devlet değildir. Meselâ 1947 yılında bütün Avrupa devletleri Marshall Plânına katılmaya çağrıldıkları zaman, Çekoslovakya, ilkönce bu çağrıyı kabule hazırdı. Sovyet Hükümetinin müdahalesi üzerine davetin kabulünün yanlış anlaşıldığı ve diğer Avrupa devletleri ile birlikte çalışmanın imkânsız olduğu açıklandı. Bu diplomatik fücû gerçekte Çekoslovakya'nın artık fiilen egemen bir devlet olmadığını belgeliyordu. Tersine, herkesin bildiği gibi Yugoslavya, peyk statüsüne düşmemiş ve komünist rejime rağmen politik düzeyde egemenliğini koruyabilmiştir. Diğer yandan Polonya'da Gomulka rejimi üzerinde aydınlatmaya muktedir olamadığımız koyu bir alacakaranlık çökmüşken, Macaristan'ın peyk statüsünden kurtulma ve egemen bir devlet olma teşebbüsü, daha başlangıcında tamamen fiyarko ile sonuçlandı. Bizler, egemen olmak isteyen bir devletin bu uğurdaki teşebbüsünün şahitleriyiz. Macaristan'ın bu hedefe ulaşmak konusunda başarı göstererek uydu olma boyunduruğundan kurtulup kurtulamıyacağını bugünden kimse tahmin edemez.

İkinci bir esaslı itiraz daha ileri sürülmektedir :

Denilmektedir ki, egemenlik kavramının burda teşebbüs edilen anlamda tarif edilmesine mecbur kalınsaydı, kesin bir gerçeği görmeden geçemeyecektik; büyük devletler, küçük ve orta büyüklükteki devletlere karşı bugün öyle çeşitli ve kesif fiili baskı vasıtaları kullanmaktadırlar ki, bu sebepten geleneksel politik anlamda dahi egemenlikten bahsedilemez. Zayıf devletleri baskı altında tutan ekonomik ve mâlî yardım, vâdedilmiş olan silâh tesliminin dırđurul-

ması tehditleri, yapılabilmesi günümüzün atom silâhlarına sahip olmayı gerektiren baskı, bununla ilgili misâller olarak gösterilmektedir. Bu görüşe bakılırsa, bugün yalnız atom devletlerinin egemen oldukları ileri sürülebilir.

Oysa daha yakından dikkatle incelenirse bu itiraz ikna edici güçte görünmüyor. Bir kere unutmamak gerekir ki, zamanın kudretli devletleri, zayıf devletlere - Benelux devletleri veya Güney Amerika devletleri gibi küçük devletleri düşünelim. - evvelce dahi, egemenliklerini gözönüne almaksızın önemsiz sayılamıyacak derecede politik ve ekonomik baskı yaparlardı. Bugün Atom devletleri tarafından yapılan potansiyel baskı elbette devleşmiştir. Fakat bu baskı, batı yarım küresinde bugüne kadarki esas durumu kesin olarak değiştirmeye muktedir olamamıştır. Zira bugün küçük ve orta büyüklükteki devletler üzerinde bu kadar çeşitli şekillerde icra edilen kütle halindeki baskıya rağmen, küçük devletler, zararlı sonuçlar doğmasına mümkün olduğu kadar sebep olmamak şartıyla, daha hâlâ böyle bir baskıya, gerektiği takdirde politik yönden hayır diyerek, karşı koyma yeteneklerini muhafaza etmektedirler.

Arzettiğim tez bu suretle şu olmaktadır : Bir devlet, siyasî realiteler alanında «hayır» demek iktidarına sahip olduğu müddetçe, haklı olarak egemen bir devlet olarak görünmek iddiasında bulunur. Hollanda kuvvetli Amerikan baskısı altında Uzak Doğu'daki sömürgelerini tasfiye ettiği zaman, gerçi bu baskı dolayısıyla gevşemek zorunda kaldığı sanılmıştı; buna rağmen karar başka bir şekilde de tecelli edebilirdi, çünkü Hollanda, bugün dahi egemen devlet olarak hayır diyebilmek yeteneğine sahiptir. Fransızlar, Avrupa Savunma Birliği konusundaki anlaşmayı kabul etmek söz konusu olduğu zaman kezâ çok şiddetli bir baskıya mâruz kalmışlardı, ve buna rağmen «hayır» demeğe cesaret etmişlerdi. Ve yine ingilizler ve fransızlar, kendilerine yapılan baskı sonucunda isabetli bir politika görüşüyle Süveyş hareketini durdurmuşlardı, başka türlü hareket edebilir ve Yakın Doğu'daki savaşın genişliyerek üçüncü bir dünya savaşı halini almasına sebep olabilirdi.

Buna göre egemenliğin esas itibariyle politik bir fenomen olduğu sabittir. Devletlerarası ve devlet içi alandaki hukukî bağlarla, bunun dışında geniş ölçüde fiili mahiyette bağlar ve siyasî bağlılıkların mevcut olduğu vakıası, esas itibariyle devletlerin egemenliğinden şüphe edilmesini gerektirmez. Bir devlet, siyasî alanda en son

kesin sözü söyleme niteliğine sahip olduğu müddetçe egemendir; bu imkânı kaybederse peyk devlet olur.

II

Eğer beni dinlemeye katlanırsanız, tıpkı bir yanda egemenlik ve millî devlet, diğer yanda gittikçe kuvvetlenen Avrupa'nın birleştirilmesi temayülleri arasındaki aykırılığın tabii sonucu olan çelişmezlikte olduğu gibi, şimdi egemen devletlerin yanyana yaşamalarının ortaya çıkardığı sonuçlara işaret etmek istiyorum.

Millî devlet devrinde egemen devletlerin çoğunluğunun, keyfiliğin hukuku zorladığı ve devletler arasında bir savaş gerginliğinin hüküm sürdüğü anarşi halinin karşısında buldukları fiiliyattan çıkarılabilir. Gerçi birçok savaşlar olmuştur. Fakat bununla beraber, egemen millî devletin siyasî iktidarı keyfi olarak kullanmasına engel olmak ve savaş gerginliğine son vermek için direnmeler de vardı. Hristiyanlığa lâik anlayışı getiren insan soyunun birliği konusundaki muayyen fikirler, özellikle o zaman hâlâ yaşayan bir kuvvetti. Herşeyden önce Rönesansın ve Aydınlanma devrinin inançlarını, insanlara ve akla olan inancı, tabiata ve insanlığın ilerleyişine duyulan inancı düşünüyorum. Bu inançlar, henüz millî devlet safhasının başlangıcında kuvvetle hissedilen bir gerçektir ve egemen millî devletlerin birlikte yaşamalarının ortaya çıkardığı zorunlu diyebileceğimiz sonuçlarla çatışıyordu. Millî devlet prensibinin sertliğini herhalde fiilen önemli derecede yumuşatan bu inanç, millî devletlerin birbirleriyle münasebette bulunmaksızın yan yana yaşamalarını mümkün kıldı ve bunun sonucu olarak en etkili ifadesini, 16. ve 17. yüzyılda tabiat ve insan aklı üzerine kurulmuş olan modern Devletler Hukukunda buldu. Millî devlet prensibinin katılığı, 18. yüzyıldan beri milletlerarasında karşılıklı siyasî bağlar kurulması sonucunda daha da yumuşadı. Meselâ muhafazacıların 18. ve 19. yüzyılda siyasî yönden kendileriyle aynı anlayışta olan devletlere karşı sempatipleri vardı. En sonunda iç politikası itibariyle taht ve mihraba karşı aynı doğrultuda tutunamıyan Kutsal İttifakı düşünelim. Bütün Avrupa ülkelerindeki muhafazacıların Fransız İhtilâlinde toplumun bir numaralı düşmanı olarak ilân edilen 18. yüzyılın eski rejimine sempati duyuyorlardı. Aksine bütün dünya liberalleri, 1789 Fransız İhtilâlini selâmlıyarak karşıladılar. İngiltere'de ihtilâl, bu ihtilâlin neferlerinin 17. yüzyılın ihtilâlcilerince kutsal sayılan bari-katlara esas itibariyle aynı ideal uğruna çıktıkları zannedildiği için

selâmlandı. Kezâ 19. yüzyılda ve hattâ 20. yüzyılda liberal, parlâmenter tabîi hukuk prensiplerinin ihlâli, temel yapıları siyasî bakımdan liberal, parlâmenter doğrultuda olan devletlerde kamu oyunda benzer tepkilere yol açtı.

Karşılıklı mezhep bağları da milletlerin birleşmelerini sağladı. Katolik inançlarının umdelerine dokunulduğu ve katolikler tâkip olunduğu zaman, bütün dünya katolikleri, diğer katolikler için buna karşı koydular ve koyuyorlar. 20. yüzyıldaki dünya kiliselerini birleştirme hareketi, protestanlar arasında buna benzer bir gelişmeye sebep oldu. Nasyonal sosyalizmin, Yahudilerin evrensel bağlar kurmalarına karşı gösterdiği patalojik tepkiler hâlâ herkesin hatırladadır. Son olarak bu konuda II. ve III. Enternasyonellerde teşkilâtlanmış ifadesini bulan işçi hareketine de işaret olunabilir.

Eski millî devlet safhasında, politik ve dinî esaslar üzerinde kurulmuş olan bu karşılıklı ideolojik bağlar ile millî devletin politik ihtiyaçları arasındaki bir çatışmada sonuncusunun daima üstün geldiği muhakkaktır. Fert, evrensel bir ideoloji ile millî devlet iktidarına tâbi olma arasında bir tercihte bulunmak durumunda kaldığı zaman, daima öncelikle memleketine, halkına, milletine, devletine sadakât göstermekte idi. Millî devlet iktidarı, bütün ideolojik bağlılıklara karşı üstünlüğe sahipti ve bunun siyasî veya dinî veya benzeri bir temele dayanması farketmemekteydi. Belki daha Birinci Dünya Savaşına kadar, sosyal demokratik bir tarzda teşkilâtlanmış olan işçi sınıfının, ciddi bir ihtilaf vukuunda millî olanın üstünlüğünü tanımaya razı olup olmayacağı hususunda şüpheler vardır. Fakat savaşan bütün devletlerde sosyalist partilerin harp kredilerini kabul etmesi gösterdi ki, zamanın bütün ülkelerinde işçilerin büyük çoğunluğu, muhafazacıların liberallerin ve katoliklerin yanında, yani halkının, milletinin ve devletin yanında yer almaktadır. Bu, milliyetçiliğin, devletler arasındaki politik ve dinî prensiplere olan inancın ortaya çıkardığı bütün bağlara üstün gelmiş olduğunu ifade eder. Veya diğer bir deyişle, millî devlete ait olan şey, ideolojik mahiyetteki bütün milletlerarası bağları değiştirmiştir.

Millî devletin bu geleneksel politik formlara sıkıca bağlanması gerektiğine Birinci Dünya Savaşından sonra da hâlâ inanılmaktaydı. Özellikle Doğu Avrupa'da önemsiz olmayan sayıda gerçek millî devletler kurulması millî devlet prensibinin yoktan var edici gü-

cüne olan inancın kırılmadığını isbatlamaktadır. Kezâ Cenevre Milletler Cemiyeti, teşkilatlanması bakımından hâlâ klâsik milli devletdeki egemenlik kavramına dayanmaktaydı. Milletler Cemiyeti, hür milletlerin istedikleri zaman girecekleri ve çıkabilecekleri ittifak benzeri bir teşkilâtı. Millî devletlerin siyasî egemenliği, Milletler Cemiyeti statüsünde esas olarak tesbit edilmiş olan oy birliği prensibinde dahi açık ifadesini buluyordu. Hiçbir devlet arzusuna aykırı bir harekete zorlanamıyordu. Üye devletler, karşılaşmaları bütün meselelerde son sözü söylemek hakkına sahiplerdi. Bütün barışçı devletlerin egemen ve eşit oldukları prensibi, geleceğin yeni Devletler Hukukunun söz konusu edildiği bütün konferanslarda tekrar edildi. Misâl olarak Atlantik Beyannamesini, 1943 Moskova Konferansını, aynı yıldaki Tahran Konferansını, 1944 Dumbarton - Oaks Konferansını ve şubat 1945'deki Yalta Konferansını zikredebilirim. Bütün bu konferanslarda -demokratik prensipler nazarı itibara alınmaksızın- gelecekteki devletlerarası düzenin millî devletlerin egemen ve eşit oldukları prensibi üzerine kurulması gerektiği izah olundu. Özellikle Sovyetler Birliği, yeni Devletler Hukuku düzeninin, millî devletlerin egemenliği prensibine dayanmak zorunda olduğu fikrini vuzuha kavuşturmak için, bu konferanslarda kendisince teklif olunan veto hakkını bu prensibe bağlamaya çalışmaktan yılmadı.

Gerçekten o zaman millî devletin egemenliği prensibinin yardımıyla müttefikler arasında henüz meydana çıkan ideolojik gerginliğin giderilebileceği düşünülüyordu. O tarihte zannediliyordu ki, millî devlet prensibi, gelecekte devletlerarası münasebetlerin ne şekil alacağını kesin olarak tayin edecek olan siyasî prensiptir ve bunun için bu prensibin 20 yüzyıldaki kaderi, 19. yüzyılın büyük devletlerinin teşkil ettiği Avrupa Birliğinin yerinin, «dört büyükler» veya «üç büyükler» in meydana getirecekleri birlik vasıtasıyla doldurulmasına bağlıdır. Bu siyasî inanç Potsdam Konferansında en son kesin ifadesini bulmuştur.

Bu açıdan İkinci Dünya Savaşından sonra Millî Güvenlik kavramının dahî çok önemli bir rol oynaması hayret verici değildir. Eğer gelecekteki barışçı dünya düzeninin gerçekleşmesinin herşeyden önce büyük egemen devletlere bağlı olduğunu düşünürsek bundan bu devletlerin millî güvenlik içerisinde bulunmaları ve hiçbir surette tehdit edildikleri duygusuna kapılmamaları gerektiği sonucunu çıkarırız. Bu sebepten batılı devletler, müstakbel barış uğruna Almanya'nın doğulu komşularının taleplerini yerine getirmekle mükellef

olduklarını zannediyorlardı. Aynı sebeple Sovyetler Birliği'nin Avrupa'da geniş topraklar üzerindeki güvenlik taleplerinin kabulü gerektiğine inanılıyordu.

Bu durumda en nihayet 1945 yılında San Francisco'da kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilâtında da aynı anlayışın hâkim olması sürpriz teşkil etmedi. San Francisco'da yeni bir Devletler Hukuku teşkilâtı kurulmak istenmediğini söylemek insafsızlık olur. Zira içinde yaşadığımız yüzyılda San Francisco'da bir nevi hayat sahası için milli devlet safhasına ait tahditlerin gevşediği, dünyanın esas itibarıyla değişmiş ve gelişmiş olduğu idrak edilmişti.

Bu aynı zamanda San Francisco'da, Cenevre'de tesbit edilmiş olan oy birliği prensibinin daha başlangıçta niçin terkedilmek ve yeni milletlerarası Anayasa ile oy çokluğu prensibinin yerleştirilmek istendiğinin de sebebidir. Bu suretle artık devletlerin münferiden ve kendi başlarına buyruk olarak harp ilân etmek ve hattâ savaşmak durumunda olamayacaklarına ve Dünya Güvenlik Konseyi'nin barışı koruyacağına inanıldı. Eğer gerçekten bu görüşe uygun olarak hareket edilmiş ve oy çokluğu prensibi tatbik edilmiş olsaydı, Devletler Hukuku prensiplerinde esaslı değişiklikler görülecekti.

Devletler Hukukunun yapısının böyle bir değişikliğe uğramaması gerçekten hayret vericidir. Bunun böyle olmasının sebebi, San Francisco Beyannamesini kaleme alanların, sık sık tekrarlanan büyük devletlerin egemen ve eşit oldukları prensibine düzenleme sırasında saygı duymaya kendilerini mükellef hissetmiş olmalarıdır. Bu prensibin Birleşmiş Milletler Beyannamesinin yalnız çeşitli yerlerinde değil ve hem de en göze çarpan yerlerinde zikredilmiş olması bir tesadüf değildir. Prensip, hattâ Birleşmiş Milletlerin teşkilâtında da etkili olmuştur. Zira, Dünya Güvenlik Konseyi'ni, kendisine düşen fonksiyonu, bilindiği gibi yerine getirememektedir; çünkü oy çokluğu prensibi, büyük devletlerin veto hakları sebebiyle tesirsiz kalmaktadır. Bu suretle büyük devletlere tanınmış olan veto hakkı, statüde mevcut olan büyük devletleri kayıtlayıcı hükümlerin meydana getirdiği zararı telâfi etmektedir. Gerçekte büyük devletlerin egemenlikleri Birleşmiş Milletler Teşkilâtı vasıtasıyla kayıtlanmaktan çok tasdik edilmiştir denebilir. Büyük devletlerin durumu bugün, Cenevre Milletler Cemiyeti statüsüne tâbi oldukları zamandan daha kuvvetlidir. Cenevre'de büyük devletleri Milletler Cemiyeti'n-

den çıkarma imkânı varken, halen böyle bir ihtimal mevcut değildir.

Bütün çabalar böylece oy çokluğu prensibinin Birleşmiş Milletler'de kabul edilmesiyle değişen siyasî durumun icaplarının hesaba katılması zaruretine teslim olmuş ve büyük devletlerin egemenliği prensibine saygı göstermek mecburiyetinde kalmıştır. Böylelikle oy çokluğu prensibi Devletler Hukuku bakımından kendine düşen yapıcı - cezrî anlamı kazanamamıştır.

III

Pozitif Devletler Hukuku bugünkü şekliyle siyasî gerçeklere uygun değildir. Zira zamanımızda siyasî gerçeği, doğrudan doğruya, günden güne kuvvetlenen dünyanın birleşmesi eğilimi tâyin etmektedir. Yalnız ülkelerin değil, hattâ bugün kıtaların dahi ekonomik bakımdan birbirlerine bağlı olduklarını ve bir kıtadaki ekonomik felâketlerin diğer kıtalarda da feci ekonomik sonuçlar doğurabileceğini biliyoruz. Bu sebepten büyük ekonomi alanı «Wirtschaftliches Grossraum» ndan bahsedilmesi tesadüfî değildir. Meselâ haberleşme ve trafik alanında aynı birleşme eğilimleri görülmektedir. Bugün kısa zaman içinde hava yoluyla dünya küresi üzerindeki her yere ulaşmak kabildir. Herhangi bir yerde ne zaman bir olay vukua gelse, bu olay radyo, telgraf, telsiz ve televizyon vasıtasıyla aynı saat içerisinde bütün dünyanın bilgisine sunulmaktadır. Buna bağlı olarak bir de tabii ilimlerdeki gelişmeyi düşünelim; tekniğin, özellikle savaş tekniğinin kaydettiği ilerleme, hava yollarının terakisi, atom bombası, hidrojen bombası, süper bomba, bakteriyolojik bomba v.s. Bu gelişme dolayısıyla dünya bugün gerçekten ilerlemiş, mekân ve zaman kavramlarının kaybolduğu bir dünya haline gelmiştir. Dünya birliği fikrinin insanların iradelerine bağlı olmaksızın, hattâ söylenebilir ki, arzuları hilâfına yürütülmesi cidden karakteristiktir.

Gerçeğin tamamen değişmesi şu sorulara cevap verirken daha bir anlam kazanmaktadır : Milletler egemenliklerinden vazgeçmeğe bir an evvel hazır olacaklar mıdır ? Üçüncü dünya harbinde, muzaffer olanın ve yenilgiye uğrayanın belli olmayacağı hususunu ve batı uygarlığının sonunu, devletler, bugünden görebilmekte midirler ? Demek istiyorum ki, milletler, siyasî hürriyetlerini barış mâbedi önünde kurban etmeğe esas itibarıyla âmade olacaklardır. Yeni bir savaş korkusuyla kıvranan milletlerin feryadına, bugün hiçbir

hür hükümet uzun müddet kulak tıkayamaz. Bu, siyasî alanda, millî devletin egemenliği prensibinin, bugün artık kendi başına geniş çapta bir Avrupa Birliği'ne ve bundan doğacak dünya birliğine uzun vâdede engel olacak bir kuvvet teşkil etmediği anlamına gelir.

Eğer bu duruma rağmen genel ve siyasî bir barışın tesisinden bugün bahsedilemiyorsa, bildiğimiz gibi gerçekte bunun daha başka sebepleri vardır. Dünyadaki huzursuzluğun sebebi, millî devletlerin egemenliklerinden ferâgat etmeye hiçbir halde hazır olmamalarına pek dayanmamaktadır. Bu durum esas olarak dünyadaki mâlum ideolojik ayrılıklar ve parçalanmalar dolayısıyladır. İhtilâlcî bir dünya görüşüne sahip olan hareketlerin, bir yanda Komünizmin, diğer yanda Nasyonal Sosyalizmin ve Faşizmin ortaya çıkması, vaziyeti esas itibariyle değiştirdi ve geleneksel şekliyle millî devlet safhası hakkında çok derin şüpheler doğurdu.

Özellikle millî devlete bağlılık duygusu ve politik-ideolojik bağlar arasındaki bir uzlaşmazlıkta, belli bir millet ve devlete mensup olmak dolayısıyla yüklenilen ödevlerin, artık millî devlet safhasında olduğu gibi, ihtilâlcî dünya görüşüne sahip bir ideolojiye karşı olan inançtan doğan diğer bağlar yanında tabii bir üstünlüğü olmadığı kesindir. Bütün bu ideolojilerin müşterek tarafı, millî devlet safhasını aşmış olmalarıdır. Bu, Nasyonal Sosyalist ve Faşist Enternasyonalinde böyle olduğu gibi, komünizmde de cârî idi ve hâlen cârî. Batıda da, gerçi yavaş olmakla beraber esas olarak aynı doğrultuda gözükten bir gelişme müşahede ediyoruz.

Ayrıca bu gelişme, harp yıllarında sık sık iddia olunduğu gibi İkinci Dünya Savaşının niçin Birincisinin devamı olarak görülmediğini izah eder. Feldmareşal Smuts tarafından bir defasında İkinci Otuz Yıl Savaşı diye adlandırılan İkinci Dünya Savaşı, gerçekten derin bir dehayla Birinci Dünya Savaşından tefrik edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı, kaynağı ve mahiyeti itibariyle millî menfaatlerin mevcut karşılıklı politik-ideolojik bağlara üstün geldiği geleneksel anlamda bir millî devlet çatışması iken ve böylece millî devlet safhasına dahil sayılmak gerekirken, aynı şey en son savaş için iddia olunamazdı. İkinci Dünya Savaşı, Birinci Dünya Savaşına karşılık birinci derecede ideolojik bir ihtilâfıdır.

Bu demek değildir ki, millî duygu, millî şuur ve bir topluluğun millet haline gelmesi için kurucu unsurlar olan diğer vakıalar, bugün artık düzenin politik faktörleri değildir ve bir toplumun millî

duygusunu yoklamak, modern kitle propagandası için çok önemlidir. Totaliter devletlerin önderlerinin İkinci Dünya Savaşında toplumlarının milli duygularını saygısızca yoklamaları ve fakat bunun en sonunda, halkları muayyen ideolojik gayeler uğruna istismar etmek ve böylece onları işgal etmekten öteye geçememesi tesadüfi değildir. Millî devlet safhasında ideolojik gayeler, nasyonalizm ve emperyalizmi gizlemek için istismar olunmuşken, 20. yüzyılda devrimizin prensiblerinin değişimine uygun olarak, ideolojik bir iktidar genişlemesini mümkün kılmak için muayyen millî hedefler izleniyor. Millî duyguların yoklanması, böylece son harbin esas itibariyle birinci derecede ideolojik ve gayri millî bir ihtilâf olma niteliğini hiç değiştirmedir.

Burada itiraf etmek gerekir ki, son savaş doğrudan doğruya müttefik hükümetler tarafından geniş ölçüde, fiilen ideolojik bir savaş olarak yönetilmemiştir. Henüz 1939 da İngiliz Savaş Beyannamesinde, harbin birinci derecede ideolojik karakterde olduğu özellikle belirtilirken, daha sonraki konferanslar, bilhassa zamanın Birleşik Devletler Başkanı Roosevelt tarafından Almanya'nın «şartsız teslimi» diye adlandırılan formülün kabul edildiği Ocak 1943 Casablanca Konferansı açıkça gösteriyordu ki, batı devletlerinin savaşı daha çok millî mahiyette bir harp olarak bitirmek politikası, daha o zamandan kararlaştırılmıştı.

Gerçekten bu politika, İkinci Dünya Savaşında müttefiklerin daha sonraki siyasetlerinin değişmez prensibi olarak kaldı. Bu politika hattâ, bizzat ideolojik bakımdan açık olarak Alman halkıyla, nasyonal sosyalizm ve Hitler'i ayırdığı zaman dahi, Sovyetler Birliği'ne karşı muhafaza edildi. Bu durumda son savaşın, batılılar tarafından millî bir ihtilâf olarak bitirilmiş olması ve müttefiklerin Orta Avrupa'ya kurtarıcı değil, fakat galip sıfatıyla gelmeleri hayret verici değildir. Ancak bu, bir zamanlar kabule temayül edilmiş olabileceği gibi, ihtilâfın, münasebetlerin baskısı altında millî bir savaş halini almış olduğu anlamına gelmez; lâkin ideolojik bir ihtilâfa siyasî bakımdan ve savaşarak millî devletin geleneksel vasıtasıyla, yani gerçek karakterine uymayan vasıtalarla son verilmiştir.

Herhalde savaş sonrası olayları, müttefiklerin bugünkü intikâf devresi politikasının tahmin edilemeyeceğini ve gözümüzün önünde cereyan etmiş olan, hâlâ cereyan eden köklü tarihî değişmenin, o zamanlar millî devlet fikrine dayanan görüşlerinden hareketle bu

değişiklikler üzerinde yeter derecede etkili olabileceklerini zanneden insanlardan daha kuvvetli olduğunu açıkça gösterdi.

Eğer böyle ise yukarıdaki «dünyayı, üçüncü bir evrensel ihtilâfın intihar demek olacak olan sonuçlarından korumak söz konusu olduğu zaman, millî şuurun, bugün millî devletin egemenliği prensibine sadık kalacak kesafette olmadığı» yolundaki ifade bir tahdide muhtaçtır. Egemenliği ve onunla beraber millî devletin bağımsızlığını kurban etme hazırlığı, hızla gelişen dünya birliği fikrine rağmen, millî bağımsızlık ödevi ile toplumların, aynı zamanda ideolojik mahiyette olan bu ideolojik sistemlerden birine zorlanmaması şartıyla yaşar. Bugün toplumlar, yeni bir savaş felâketi tehlikesini bütün sonuçlarıyla yoketmeğe, kendi siyasî hayatlarına hâkim olan ideolojik prensipleri terketmeğe ve hayat tarzlarını, «way of life» larını zor ve cebir ile bir değişikliğe tâbi kılmaya daha ziyade hazır gözüktüyorlar.

Bu durumda Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nın, başlangıçta kendisi için düşünülmüş olan fonksiyonları ifaya niçin devam imkânı bulamadığı anlaşılır. Birleşmiş Milletlerin çalışmamasının nedeni, büyük devletlerin egemenliklerinin, yeni statü vasıtasıyla tâbiri caizse tasdik edilmiş olmasına pek dayanmamaktadır. Bu zaaf, bugünkü Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nı daha önceki milletlerarası teşkilâtlardan ayırmaktadır ve devletler arasındaki münasebetleri düzenleyen hukuk olarak Devletler Hukukuna has bir zaaftır.

Gerçekte bu zaaf, dünyadaki ideolojik ayrılıklar dolayısıyla egemenlik prensibinin bugün millî devlet safhasında sahip olmadığı fonksiyonları icra etmesine dayanmaktadır. Yani siyasî egemenlik prensibi, ideolojilerin birinci derecede rol oynadığı bir devirde, içinde kendisine yabancı, özellikle ideolojik ve millî devlete ait hedefler izlenen bir taşıt olmaktadır. Fiiliyatta bugün esas olarak veto hakkı, büyük devletlerin siyasî bağımsızlıklarını savunmak için, ideolojik ve bu ideoloji vasıtasıyla kudretlerine göre muayyen hedeflere erişmek üzere, millî devlet egemenliğini gizleyen bir örtü olarak daha az kullanılmaktadır.

Birbirine karşı olan dünya görüşleri, o olmaksızın bir toplumu hukuken veya ahlâken yahut siyasî bakımdan yaşatamayacağımız asgarî tecanüsten yoksun oldukları için aşağı yukarı dünün nasyonal sosyalizmle geri kalan dünya ve bugün komünizm ile hür dünya arasındaki hallerde olduğu gibi birbirleriyle böylesine bükülmez bir

sertlikle çarpışmaktadırlar. Böyle bir halde bu dünya görüşü bakımından gayri mütecanis düzenler arasında taktik mülâhazalarla muayyen, değişik taraflı imtiyazlar olabilir. Aynı zamanda birlikte yaşamak istenilmektedir. Fakat, böyle bir birlikte yaşama çağında esas olarak, mevcut düzenlerden birinde zamanın akışı içinde değişik ideolojik sistemlerin birbirine yaklaşması imkânının doğması ve bu suretle en sonunda ihtilâf çıkıp çıkmamasının farketmiyeceği ümidi ile yaşanmakta olmasına hayret edilmiyor.

Bu anlamda, meselâ komünist devletler, kapitalizmin anladığı mânada hür bir toplum düzeninin, zamanla kendine has yetersizlik içinde mahvolacağını ve bu sebepten az veya çok komünist doğrultuda bir toplum düzeninin bütün sonuçlarıyla kabul edilmek zorunda kalacağını ümit ediyorlar. Ve tersine batılı devletler, komünist toplum düzeninin bir yetersizlik içine düşeceği ve bu suretle batı ile doğu arasında bir yakınlaşmanın mümkün olacağı inanç ve ümidindedir. Böyle birbirine benzemeyen düzenler arasında temel faraziyeler üzerinde sebat edildiği müddetçe, gerçekten yapıcı ve yaratıcı bir uzlaşmaya varılamaz. Bu sebepten hiçbir köprü, Almanya tarafından İngiltere veya Avrupa tarafından yapılmış olsun, bir düzenden diğerine geçmeyi sağlayamaz. Zira bir köprü, her zaman için aşılabilecek bir engelin varlığı şartıyla atılabilir ve bu kadar birbirine aykırı tamamen farklı dünya görüşlerine dayanan toplum düzenlerini daha üstün bir birlik içinde bağlaması gereken bir köprünün nasıl bir görünüşe sahip olması lâzım geldiği sorusunun cevabı bugüne kadar verilememiştir. Bunun tesadüfi olmadığı da ilâve edilebilir.

Politik-ideolojik olanın, millî devlet fikrine üstünlüğünden, hiçbir devletin diğer bir devletin iç işlerine karışmayacağı prensibinin ileride kesin olarak gözden geçirilmeğe muhtaç olduğu sonucu çıkmaktadır. Karışamama prensibi esas olarak millî devletin egemenliğine duyulan saygıdan doğmaktadır. Kaldığı bu prensip Birleşmiş Milletler Statüsünde dahi açıkça tanınmıştır. Statü özellikle, üyelerinden herhangi birinin iç işlerini ilgilendiren meselelerle Birleşmiş Milletlerin uğraşmaması gerektiğini öngörmüştür. Birinci derecede ideolojik mahiyette olan bir devirde karışamama prensibi, esas olarak bu genellikte artık muhafaza edilemez. Zira bu prensip bu şekliyle artık zamana ve siyasî gerçeğe uyan bir prensip değildir. Statüde «essentially within the domestic jurisdiction» olan ve Birleşmiş Milletlerin karışmayacağı hususlar söz

konusu edildiğine göre, bu durumdan Birleşmiş Milletler Statüsü de sorumluluk taşımaktadır. Gerçekten devletler, birinci derecede ideolojik bir devirde başka bir ülkenin Anayasa Hukukunun durumuna karşı ilgisiz kalamazlar. İdeolojik bir devirde, milli devlette olduğu gibi devletlerin, bir «essentially domestic affair» olarak bağlanmakla mükellef oldukları ülke hukukunca konulmuş kayıtlar yoktur.

Meselâ, son onbeş yılın cereyanı sırasında rusların etki alanı içindeki devletler ve en son Macaristan benzer durumda idiler; Sovyetler Birliği'nin kendi nüfuz sahası içindeki devletlerin komünist-ideolojik yönleriyle ne kadar hassas olarak ilgilendiği ve Sovyetler tarafından dışa karşı bugün hâlâ inatla savunulan millî devletin egemenliği prensibini, bu devletlerin, önder ülke «Mutterland» müşterek ideolojik bir hareket hattı talep ettiği zaman gerektiği takdirde kolayca kurban etmeğe nasıl hazır oldukları bir gerçektir.

Komünist toplum düzeninin varlığı veya yokluğu meselesinin bir «essentially domestic affair» olarak müşahede edilememesi, Doğuyu ne kadar meşgul ediyorsa, Batı, prensip olarak bir batı devletin iç gelişimi konusunda o kadar ilgisiz kalmaktadır. Bu suretle Pozitif Devletler Hukukunun yorumlanmasında Birleşmiş Milletlerin mevcut teşkilâtı çerçevesi içerisinde ideolojik görüş noktalarına ağırlık verilmesi mümkündür. Birinci derecede ideolojik bir devirde, tek tek millî devletler, hâlen bu yarım küreye hâkim olan politik bakımdan muayyen bir dünya görüşü veya ideolojinin temel prensiplerine aykırı hareket edemediklerine göre, fiiliyatta bir ülkenin iç işlerinin kontrolü için müdahale hakkı mevcut olmaktadır.

20. yüzyılda ideolojik olanın ortaya çıkışı, millî devlet devrinde henüz bu şekliyle tanınmayan «5. Kolonne» probleminde de kendini göstermektedir. Nasyonal sosyalizm ve faşizm işgal edilen ülkelerdeki nasyonal sosyalistler ve faşistler tarafından dostça selâmlandı ve eğer sempati ancak bu tarz üzere ifade edilebiliyorsa, vatana ihanetin haricî fiillerinin işlenmesinden korkulmadı. Ve bugün hiç şüphe edilmemelidir ki, gelecekteki muhtemel bir ihtilâfta komünistler, bütün dünya komünistleri tarafından dost ve kurtarıcı olarak selâmlanacak ve tersine Batı, Doğuda komünizm doğrultusunda olmayan toplumlar tarafından aynı tarzda hoşgeldinle karşılanacaktır. Kendi yurttaşlarından milyonlarcasına ideolojik

anlamda düşman gözü ile bakarken milyonlarca insan, millî devlet anlamındaki düşmanlarını bugün böylece ideolojik mânada kurtarıcı ve dost olarak selâmlamaktadır.

Birinci derecede ideolojik devirde vatana ihanet kavramını, bu kavrama damgasını vuran millî devlet safhasında olduğu gibi, bundan böyle de aynı şekilde tanımlamak mümkün müdür, yoksa biz, vatana ihanet kavramı yerine, değişiklikleri hesaba katan yeni bir kavram koymak mecburiyetinde miyiz? Üzerinde genellikle kendi vatandaşlarının yaşamasına rağmen, ideolojik anlamda düşmanlarının elinde olması sebebiyle yurduna dönemiyen milyonlarca mülteciyi düşünelim. Acaba bugün yürürlükte olan Tâbiyet Hukukundan, kesin olarak ideolojik esaslara göre tesbit olunan yeni bir Tâbiyet Hukukuna doğru bir gelişme içinde mi bulunuyoruz? Mevcut pasaport hükümlerindeki kolaylıkların gittikçe artması, bu görüş noktasında özellikle haklı gözükmektedir. Geleneksel tarafsızlığı düşünelim; birinci derecede ideolojik bir devirde dünyada tarafsızlığa —geleneksel olarak İsviçre gibi veya Nehru'nun yeni asyatik şekliyle olsun— artık esas itibarıyla yer yoktur, esasen daha en son savaşta dahi tarafsız hiçbir saha kalmamıştı ve gelecekte de, taktik sebeplerle bu geleneksel tarafsızlıkta sebep edilmek istense bile, hiçbir ülke bunu başaramıyacaktır.

Bu gelişmeye Almanlar tarafından yapılan bir hizmete işaretle sözlerimi bağlamak istiyorum : Fikrî sevki idaresini deruhte edenlerce anlaşılan mânada 20 Temmuz 1944 Hareketi. Bu Hareketin özelliği, aktivitesiyle bugün anlattıklarımıza bağlı olarak burada ideolojik olanın ortaya çıkışı diye adlandırmak istediğimi icra etmesindedir.

Dünya görüşü ve siyasî bakımdan muayyen bir ideolojinin iddiaları ile millî devletin gerekleri arasında gerçek bir çatışmanın çıkmamış olduğu zamana kadar batı dünyası, İkinci Dünya Savaşı sırasında Doğu ve Orta Avrupa'ya nazaran daha talihi bir durumda bulunuyordu. Nasyonal Sosyalistlerin çiğnediği ülkelerdeki direnme hareketlerinde de böyle gerçek bir çatışma çıkmamıştı, çünkü bu hareketler yalnız nasyonal sosyalizme karşı yönelmiş değil, fakat aynı zamanda millî devlet anlamında hakikî millî bağımsızlık hareketleriydi.

Almanya'da durum başkaydı. Burada ilk defa olarak batı, ihtilâlcî siyasî bir dünya görüşüne veya ideolojiye rastladı ve insan-

lar, siyasî ideolojinin (Antik düşünce ve hıristiyanlığın kesin olarak tâyin ettiği batı uygarlığı anlamında) ve milli devlet prensiplerinin birbiriyle çarpışmasına bütün sonuçlarıyla katlanmaya hazırlardı. Burada ilk defa olarak militan bir şekilde ideolojik olanın, milli devletten hâsıl olan iddialara üstünlüğü kabul edildi. Ve bu hâdise bana, nasyonal sosyalizmin tâbiri caizse kendi iradesine rağmen sebebiyet vermiş olduğu, bütün Avrupa için anlamı olan bir olay olarak gözüküyor. Bu, Avrupa'nın birleşmesi katarına hız veren, Almanların sebep olduğu en olumlu harekettir. Çünkü, bu olay esas itibarıyla önümüzdeki çağın haberini veren bir işarettir.

Bugün milli devlet prensibinin, dünya görüşü ve ideoloji tarafından her geçen gün yıkıldığı bir geçiş devresinde yaşadığımızı söylemiş olsak bile, egemenlik doğmasına milletlerarası kuruluşların çoğunda zamanımızda dahi hâlâ sıkıca bağlanılmış olduğunu unutmamalıyız. 1947 İngiliz - Fransız Birlik Andlaşmasını, Marshall Plânını, 1948 Brüksel Andlaşmasını ve Kuzey Atlantik Paktına, Avrupa Konseyine, Batı Avrupa Birliğine yol açan andlaşmaları hatırlıyalım. Bütün bu devletlerarası andlaşmalar, devletlere hâlâ eski devirlerde olduğu gibi egemen siyasî birlikler olarak kabul ediyorlar ve bu suretle Devletler Hukukunda oybirliği prensibinin yaşamasını sağlıyorlar. Millî devlet fikrinin bu katılığı, zamanımıza artık uymadığı ve çağımızın ideolojik şartlarına aykırı olduğu için esef vericidir. Egemenlik kavramının henüz mezara konulmadığı gerçeğini her zaman için gerektiği kadar kuvvetli olarak hatırımızda tutmalıyız. Unutmamalıyız ki, Federal Almanya'da işgal rejiminin kaldırılmasına dahi, egemenliğe yeniden kavuşmak sloganı altında gayret edilmiş ve bu hedefe erişildikten sonra bayram yapılmıştır.

Schumann Plânında, Montan Birliğinde, Avrupa Ekonomi ve Atom Birliğinde milletlerüstü bir birlik kurmaya ve kanun koyma, idarî ve kazai yargı konularında milli mercilerin üstünde müşterek merciler tesis etmeğe elbette teşebbüs edilmişti. Fakat diğer taraftan Savunma Birliğinin başarısızlığa uğradığını, Avrupa Siyasî Birliği plânının günün birinde aslı şekliyle gerçekleşeceğine dair sağlam bir ümidin mevcut olmadığını da tesbit etmeliyiz. Lâkin herşeyden önce yeni milletlerüstü birlikler, bu birliklere katılan devletlerin egemenlikleri müessir olacakmış gibi bir anlayışa gelemesler. Devletlerarası birliklerden doğan yükümlülükler konusunda çıkacak olan muhtemel bir ihtilâf, bugün dahi gerçek bir Devletler Hu-

kuku ihtilâfı niteliğini taşır. Egemenlikte kararlı devletlerin çoğunluğunun politik tablosu, hâlâ bugün dahi hiçbir surette anlamsız telâkki olunamaz. Hattâ devletler, egemenliklerine dayanarak bugün milletlerüstü birliklerden ayrılacak ve «hayır» diyebilecek durumdadırlar; böyle bir «hayır» aynı zamanda mevcut hukukî yükümlülüklerle aykırı olsa bile. Zamanımızda milletlerüstü birlikler, üyelerinden birinin birlikten ayrılmasını müeyyide ile önleyecek durumda değildir; böylece egemenliği parçalıyacak nitelikte gözükmemektedirler.

Bunlardan daha önemlisi, devletlerarası alanda meydana gelen milletlerüstü değişikliklerin, siyasî realiteler alanında ortaya çıkan belirli olaylar olmasıdır ki, bunları, insan aklı hedefine ulaşmak için kurnazlıkla kullanmaktadır. Meselâ burada bir başkumandanın «Commander-in-Chief» Avrupa'da NATO'ya bağlı bütün askerî kuvvetlere komuta ettiğini düşünüyorum. Bu gibi tedbirler milletlerüstü kuruluşlara katılan milletlerin siyasî bakımdan müşterek menfaatin, milli menfaate üstünlüğünü kabul etmeğe hazırlandıklarını açıkça göstermektedir. Bu sebepten Avrupa'yı bir bütün haline getirme çabaları uzun zaman görülecekler ve Devletler Hukukunda gerçek bir yapı değişikliğine yol açabileceklerdir.

Avrupa'nın birleşmesinde karşılaşılan güçlükler, batıda gittikçe çoğalan bağılıklara rağmen, teknik anlamda benzer bağılıklara totaliter devletlerde rastlanmamasına dayanmaktadır. Batıda devletler esas itibariyle yüksek siyasî kuruluşlara ancak kendi serbest iradeleriyle katılabilmektedirler. Bu aynı zamanda batıdaki ilerlemenin doğuya nisbetle yavaşlığını da ifade eder. Doğudan gelen devamlı baskı olmasaydı, gelişmenin temposu muhtemelen çok daha yavaş olacaktı.

Gerekli olanı serbest irade ile yapmanın ne kadar güç olduğu, günlük hayatımızdan edindiğimiz tecrübeleri hatırlarsak açıkça anlaşılır. Totaliter devletlerde —gerekli görüldüğü zaman— milyonlarca insan merhametsizce mecburî iskâna tâbi tutulmaktadırlar. Batıda işçiler, yabancı işçiler kendileriyle eşit işyeri şartlarına sahip olmak için çaba gösterdikleri zaman, işlerinin ellerinden gideceği konusuyla şikâyetçi olmaktadır. Esas itibariyle Avrupaî olan şeylere açıkça karşı olan müteşebbisler, Avrupa'nın müşterek menfaati için gerekli olan gümrük tarifesinin kaldırılmasını kabul etmeğe veya millî devlet fikrine dayanarak muhafaza edilmesini gerekli gördükleri subvansiyonlardan vazgeçmeye razı değildirler. Aynı şey

prensip olarak serbest meslek sahipleri için de söylenebilir; avukatlar, öğretmenler, üniversite profesörleri. Sıfatlarını başka ülkelerde ve başka üniversitelerde kazanmış olan kimselerin, çalışmak üzere başvurması halinde batı anlayışı, bunların kendi vatandaşlarıyla aynı şartlar altında çalışmasını caiz görmeğe ve onlara kısaca kendi vatandaşına tanıdığı hakları vermeğe genel olarak hazır değildir. Kısaca biz, hepimiz itiraf etmek eğiliminde olduğumuzdan ve esas olarak zamanın ihtiyaçlarının gerektirdiğinden çok daha fazla egoist ve milliyetçi düşünüyoruz.

Batı milletlerinin varlığının karşısına çıkan yeni bir tehdit, batıyı kenetlenmeğe iknâ etmekte ve devamlı olarak yoksun kalamıyacağımız bugünün ihtiyaçlarının gereklerini idrâk etmemizi sağlamaktadır. Meselâ bu anlamda Kore krizinin faydalı bir etkisi olmuştu ve Avrupa'nın birleşmesini teşvik etmişti. Birleşme mecburiyetini duyanların iradesine bağlı olmayan böyle bir zorlayıcı durum, gürültü ve çatışmalar sonunda dünyanın çehresini değiştirebilir ve bu suretle Avrupa Birliği eserini tamamlayabilir.

Avrupa'lı milletler —âmiyâne ifadesiyle— Fransız, İngiliz v.s. olduklarını değil, ilk önce Avrupa'lı olduklarını duydukları zaman, yaşadığımız yüzyılın icaplarını iyi anlamış ve egemenliğin ölüm çanını çaldırabilmiş olacağız. Avrupa, gözünü gerçekten açmak niyetinde ise ve gerekli adımı atmaya hazır bir duruma gelecekse artık Avrupa Birliği'nin gerçekleşmemesinden endişe etmek söz konusu değildir. Gelişmeyi daha ileri bir noktaya ulaştırmaya zaman olursa, birliğin Avrupa'nın çok daha geniş bir alanı kaplaması gerekecektir.